

Rapport 2024:4

Flykting- och invandringspolitiken
under 1990-talet i väljarnas ögon

Marie Demker

Valforskningsprogrammet

Statsvetenskapliga institutionen
Göteborgs universitet

2024.02.20

www.gu.se/valforskningsprogrammet

Valforskningsprogrammets rapportserie

Sedan 1950-talet genomför forskare knutna till Valforskningsprogrammet i Göteborg empiriska undersökningar av hur den svenska demokratin mår och utvecklas. Rapportserien är vår viktigaste publikationskanal för att bidra till samhällets kunskapsförsörjning på demokratiområdet. Målsättningen är att sprida grundläggande fakta och forskningsresultat som rör val och väljarbeteende till en bred publik av forskare, studenter, journalister, politiker och allmänhet.

The Swedish National Election Studies Program working report series

Since the 1950s, the researchers associated with the Swedish National Election Studies Program at the Department of Political Science, University of Gothenburg, conducts empirical research on the well-being and development of the Swedish democracy. The working report series is one of our main publication outlets. The aim is to publish basic facts and research results about elections and voting behavior to a broad audience of researchers, students, journalists, politicians and the public.

Party abbreviation

V = Left Party,
S = Social Democratic Party,
C = Center Party,
L = The Liberals,
M = Conservative Party,
KD = Christian Democratic Party,
MP = Swedish Green Party,
SD = Sweden Democrats

Citering:

Demker, Marie (2023). Flykting- och invandringpolitiken under 1990-talet i väljarnas ögon. Valforskningsprogrammets rapportserie 2024:4. Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen.

Redaktör för arbetsrapportserien:

Henrik Ekengren Oscarsson

Flykting- och invandringspolitiken under 1990-talet i väljarnas ögon

MARIE DEMKER

Sammanfattning

Sammantaget var 1990-talet ett decennium med stora förändringar av förutsättningarna för invandrings- och integrationspolitiken. Krig i Europa och medlemskap i EU påverkade migrationen i Sverige. Samtidigt genomfördes ett flertal åtgärder för att minska antalet invandrare till Sverige. Statliga utredningar och beslut fokuserade också på att stödja en bättre integration genom en ny Storstadspolitik och en ny myndighet; Integrationsverket. Men samtidigt finns det en bild av passiva regeringar och partier som inte reagerade på ett starkt folkligt missnöje med invandringspolitiken och migrationen under 1990-talet. Valundersökningarnas data visar att väljarna generellt inte var missnöjda med den förda politiken, motståndet mot att ta emot flyktingar minskade under 1990-talet och väljarna var i de flesta fall nöjda med sina partier i invandringsfrågan. Inte heller ansåg väljarna att invandring var en viktig fråga för deras eget partival.

Summary

All in all, the 1990s was a decade of major changes in the conditions for immigration and integration policy. War in Europe and Swedish membership of the EU affected the migration to Sweden. At the same time, a number of measures were implemented to reduce the number of immigrants to Sweden. The policy process and governmental decisions focused on supporting better integration through a new so-called “Urban Policy” and a new authority, “The Swedish Integration Agency”. But at the same time, there is a picture of passive governments and parties that did not react to strong popular discontent with Swedish immigration policy and migration in the 1990s. The data from the Election Studies shows that voters were generally not discontented with the policies pursued, the resistance against accepting refugees decreased during the 1990s and voters were also in most cases satisfied with their own parties on the immigration issue. Nor did voters consider immigration to be an important issue for their own party choice.

”I flyktingfrågan har en nästan total enögdhet rått under alla år. Vi (journalister, förf anm,) har inte redovisat obehagliga fakta och debatterat vart Sveriges upp- och nedvända asylpolitik kan leda. Istället har vi fått en nationell mörkläggning som upprätthålls av ideologiska skäl, där verkligheten få (sic) maka på sig för den idealiserade självbilden och den fejkade toleransen.” (Gunnar Sandelin, journalist och flyktingpolitisk debattör, DN Debatt, 7 april 2008)

”En mer verklighetsnära bakgrundsbild kan se ut så här: SD vinner mark därför att allt fler väljare tycker att invandringen är för stor och måste begränsas. (...) Många är också besvikna på media som inte släpper fram dem som på rationell grund motsätter sig nuvarande invandring. (...) Jag förväntar mig nu att regeringen har mod och vett att stoppa massinvandringen.” (Björn Schaerström, Moderat ledamot av kommunfullmäktige, Vallentuna, Dagens Samhälle, 14 januari 2013)

”Inget annat parti har som Sverigedemokraterna – i stark motvind – stått upp för att vi inte kan öka invandringen, om vi ska ha en chans att klara integrationen.” (Ulf Kristersson, partiledare Moderaterna, Tal i Almedalen, 4 juli 2022)

Myten och verkligheten: 1990-talets flykting- och invandringspolitik

Tanken på att det fanns ett starkt folkligt missnöje med invandringspolitiken och migrationen under 1990-talet har bitit sig fast i den svenska debatten. Gunnar Sandelin, som citeras ovan, hävdade 2008 att det fanns en medveten journalistisk mörkläggning av kostnader och problem med invandringen under hela perioden 1980–2006. Han menar vidare att journalister och opinionsbildare inte hade kontakt med den folkliga verkligheten, en verklighet där motståndet mot och missnöjet med invandringens konsekvenser var utbredd. Den tidigare moderaten Björn Schaerström ger i citatet ovan från 2013 uttryck för en motsvarande tankekonstruktion, alltså att det fanns ett starkt folkligt missnöje, byggt på rationell grund, som hämmats av bristande journalistisk rapportering. I sitt Almedalstal valåret 2022 menade också Ulf Kristersson att beslutsfattare i vårt land bortsett från de problem som invandringen fört med sig, och att det enbart var Sverigedemokraterna som insett allvaret och därför hela tiden krävt en minskad invandring.

Under slutet av 2023 arbetade Socialdemokraterna fram elva rapporter som underlag för ett nytt partiprogram. En av dem hette ”Framväxten av parallellsamhällen” och talesperson för arbetsgruppen som tagit fram den rapporten var riksdagsledamoten Lawen Redar. Hon menade i en intervju med den egna partitidningen Aktuellt i Politiken att ”(r)ädslan för att stigmatisera invandrare har gjort att debatten hämmats”.¹ Till Sveriges Radio säger hon att Socialdemokraterna skall vara ”djupt självkritiska” när det gäller migrationspolitiken.²

---

1 Aktuellt i Politiken 231201.

2 Sveriges radio P1 Morgon 27 november 2023. <https://sverigesradio.se/artikel/socialdemokraterna-kritiserar-sin-tidigare-migrationspolitik-i-rapport>

På presskonferenser och i olika medieframträdanden har ledande Socialdemokrater beskrivit den politik som förts på migrations- och integrationsområdet som ”en fullständig katastrof”.³

Bilden av den förda svenska invandrings- och integrationspolitiken som ett misslyckande återfinns således hos både vänster och höger samt hos både regering och opposition. Att problem med invandring har mörkats, särskilt av medierna, är också en bild som har starkt fäste bland den svenska allmänheten. År 2014 ansåg 60 procent av befolkningen att svenska medier inte berättade sanningen om samhällsproblem förknippade med invandring.⁴ De svenska riksdagsundersökningarna visar också att avståndet mellan riksdagens ledamöters åsikt och väljarnas i flyktingfrågan var stort på 1990-talet, men har minskat över tid.⁵ Frågan tillhörde dock de ”perifera kulturella värderingsfrågorna” och stod under 1990-talet ännu inte i centrum för debatten.⁶

En kunskapsöversikt från Delegationen för migrationsstudier visar att 1990-talets migrationspolitik inte var passiv, särskilt generös gentemot flyktingar eller syftade till främjande av invandring.⁷ Istället präglades decenniet, menar författarna, av en mängd nya regleringar och förslag vars syfte var både att minska invandringen och att förbättra integrationen.

År 1989 hade den socialdemokratiska regeringen fattat det så kallade Luciabeslutet som innebär att asyl endast beviljades i Sverige för dem som uppfyllde FN:s flyktingkonventions kriterier samt personer med särskilt stort skyddsbehov. Luciabeslutet kom som ett svar på en kraftigt ökande invandring av så kallade bulgarienturkar från Bulgarien. Beslutet upphävdes emellertid av den borgerliga regeringen 1991.

Under 1990-talet pågick krig på Balkan och tiotusentals människor flydde från kriget och från politisk förföljelse. Folkmordet i Srebrenica ägde rum sommaren 1995, trots närvaro av FN:s fredsbevarande trupp. Då dödades nästan tiotusen människor, huvudsakligen bosniska män och pojkar, av serbiska trupper. Strax därefter inledde NATO bombningar mot de serbiska styrkorna som en reaktion på massakern och som ett medel för att få Serbien att återgå till fredsförhandlingarna. Kriget ledde till en internationell krigsförbrytartribunal i Haag där ett stort antal militärer och politiker dömdes för brott mot mänskligheten, folk mord och brott mot Genèvekonventionen. Under åren 1992–1993 sökte ca 130 000 flyktingar från Balkan asyl i Sverige. Av dessa beviljades omkring 75 000 uppehållstillstånd. Antalet asylsökande sjönk snabbt efter krigsslutet. Sverige blev medlem av EU 1995 vilket genom EES-avtalet medförde friare rörlighet inom den Europeiska unionen för både europeisk arbetskraft och dito studenter vilket ökade antalet invandrade personer. Åren 1995–1997 beviljades ca 5000 personer per år uppehållstillstånd genom EES-avtalet.

År 1997 skärptes villkoren för flyktingars familjeåterförening så att återförening endast gällde omyndiga barn och deras föräldrar. Året efter, år 1998, bildades myndigheten Integrationsverket vars syfte var att följa och stödja integrationen av flyktingar och invandrare i Sverige. Integrationsverket skulle särskilt stötta kommunernas mottagande av flyktingar. Hela syftet med omläggningen var att förskjuta insatserna från bidrag och tak över huvudet till integration av dem som kom.

Sverige inträdde i Schengensamarbetet 2001, en ordning som innebär att de inre gränskontrollerna reducerades eller togs bort och att fri rörlighet för alla EU-medborgare gäller inom gränserna för Schengenområdet.

---

³ Malin Lernfeldt, 231201, Liberala Nyhetsbyrån.

⁴ Demker, 2015.

⁵ Holmberg 2022.

⁶ Öhberg, Oscarsson och Ahlbom 2022.

⁷ Byström och Frohnert 2017.

Ett flertal statliga rapporter och utredningar under 1990-talet påpekade vikten av att bryta segregationen i framförallt storstäderna. De ekonomiska klyftorna och skolor-segregationen var i fokus för debatten. Regeringen Persson lade i maj 1998 fram sin proposition ”Utveckling och rättvisa - en politik för storstaden på 2000-talet” där problemen med den etniska segregationen i förorten har en framträdande plats. I propositionen anförs att

”Den nationella storstadspolitiken syftar till att ge storstadsregionerna goda förutsättningar för en långsiktigt hållbar tillväxt för att därmed kunna bidra till att nya jobb skapas såväl inom regionerna som i övriga delar av landet samt till att bryta den sociala och etniska segregationen i storstadsregionerna och att verka för jämlika levnadsvillkor för storstädernas alla invånare i storstäderna oavsett ursprung och kön. Ytterligare en utgångspunkt för den nationella storstadspolitiken är att större kraft måste läggas på att främja en god utveckling i storstädernas utsatta bostadsområden, för att på detta sätt motverka de sociala klyftorna i storstadsregionerna. Bakgrunden är att dessa tenderar att växa, samt att denna utveckling också motverkar storstädernas utveckling i stort. Dessa klyftor och ojämnheter i livschanser följer i stor utsträckning etniska linjer. Stärkandet av det svenska språket lyfts därför fram som en av de enskilt viktigaste åtgärderna för att bryta den etniskt betingade segregationen.”⁸

Propositionen nämner både etnisk segregation och behovet av att stärka det svenska språket. Men texten ser också ett samband mellan segregation och socioekonomisk ojämlikhet. Integrationen ses ur ett fördelningspolitiskt perspektiv och uppfattas framför allt som ett problem i stora städer. Svaret är en nationell storstadspolitik. De åtgärder som föreslås i maj 1998 är stöd till utsatta bostadsområden, stöd till språkutveckling och språkförskola, yrkespraktik för vuxna och stöd till kultur och idrott i utsatta förortsområden, för att nämna några.⁹

Under några år därefter ger regering och riksdag stöd till arbetet med de storstadspolitiska målen. Dessa mål är att ge storstadsregionerna goda förutsättningar för långsiktigt hållbar tillväxt, bidra till att nya arbetstillfällen skapas samt att bryta den sociala, etniska och diskriminerande segregationen i storstadsregionerna och att verka för jämlika och jämställda levnadsvillkor för storstädernas invånare. Men efter valet 2006 och regeringens Reinfeldts tillträde läggs arbetet om och medel tillförs inte längre. Integrationsverket läggs ned och arbetet mot segregation i storstäderna skall inordnas i den generella politiken.¹⁰

Sammantaget var således 1990-talet ett decennium med stora förändringar av förutsättningarna för invandrings- och integrationspolitiken; dels ökade möjligheterna för rörlighet över gränserna genom olika överstatliga regleringar, dels genomfördes ett flertal inhemska åtgärder för att minska invandringen och öka integrationen. I motsats till bilden som förmedlades i de inledande citaten så fattade regering och riksdag alltså flera beslut vars syfte var att minska invandringen och/eller att åtgärda integrationsproblem. Bilden av migrationspolitiskt passiva regeringar – borgerliga såväl som socialdemokratiska – är inte korrekt.

---

⁸ 1997/98:165 Inledning

⁹ 1998/99:AU02 punkt 9.1.

¹⁰ SOU 2007:104

Väljarnas bedömning av partiernas flykting- och invandringspolitik

En av utgångspunkterna för bilden av det folkliga missnöjet med den förda flykting- och invandringspolitiken under tidigare år är att missnöjet medvetet tystades ned eller motarbetades. I SOM-undersökningen 2011 instämde 64 procent av befolkningen helt eller delvis i att medierna inte berättade sanningen om samhällsproblem förknippade med invandring. Nästan två tredjedelar uppfattade alltså hypotesen om mediernas mörkande som i huvudsak korrekt. Och 47 procent instämde helt eller delvis i att de kände många som ansåg att problemen med invandring var den viktigaste samhällsfrågan. Närmare hälften av befolkningen uppfattade alltså att invandring var den viktigaste samhällsfrågan i deras omgivning.¹¹ I en undersökning av svenska ledarsidors gestaltning av invandring mellan 2010 och 2015 framgår dock att en stor majoritet av ledartiklarna som behandlade invandring hade en neutral gestaltning samtidigt som andelen negativa gestaltningar varje år översteg de positiva.¹²

Med tanke på den starka tilltron till hypotesen om mediernas mörkande och uppfattningen att den egna bekantskapskretsen värderade invandring som en avgörande fråga är det lite oväntat att endast elva procent av väljarna i valundersökningen 2010 faktiskt angav att invandrings- och flyktingpolitik var en viktig fråga för deras partival. På samma sätt visade SOM-undersökningen 2011 att andelen som önskade ta emot färre flyktingar i Sverige det året var på sin dittills lägsta nivå (41 procent).¹³ I SOM-undersökningen 2011 anger endast 14 procent av de svarande att invandring/integration är en av de tre viktigaste samhällsproblemen.¹⁴ Som en jämförelse kan nämnas att den andelen var som högst år 2015 då 53 procent angav invandring/integration som ett av de tre viktigaste samhällsproblemen.

Så hur stort var det folkliga missnöjet med den förda invandrings- och migrationspolitiken under 1990-talet? Fanns det ett opinionstryck från väljarna att förändra politiken inom det området?

Vid valen 1991 och 1994 ansåg en majoritet av svenskarna att det var ett bra förslag att ta emot färre flyktingar.¹⁵ Efter det att Socialdemokraterna i regeringsställning fattat det så kallade Luciabeslutet¹⁶ som gjorde mottagandet avsevärt mer restriktivt blir också en större andel av väljarna restriktiva. Inför valet 1988 var det fler som tyckte det var ett dåligt förslag att ta emot färre flyktingar än de som tyckte det var ett bra förslag. Men vid valet 1991 ökade istället andelen som vill minska antalet flyktingar som kom till Sverige. I slutet av 1990-talet sjunker sedan andelen som vill minska antalet flyktingar. Och vid valen 2006, 2010 och 2014 är det istället fler som anser det vara ett dåligt förslag att ta emot färre flyktingar än de som anser det vara ett bra förslag. Det folkliga missnöjet med mottagandet av invandrare är alltså som störst 1991 och 1994 för att sedan sjunka för varje val.

---

¹¹ Demker 2012. Frågorna ställdes första gången 2011.

¹² Bolin, Hinnfors, Strömbäck 2016.

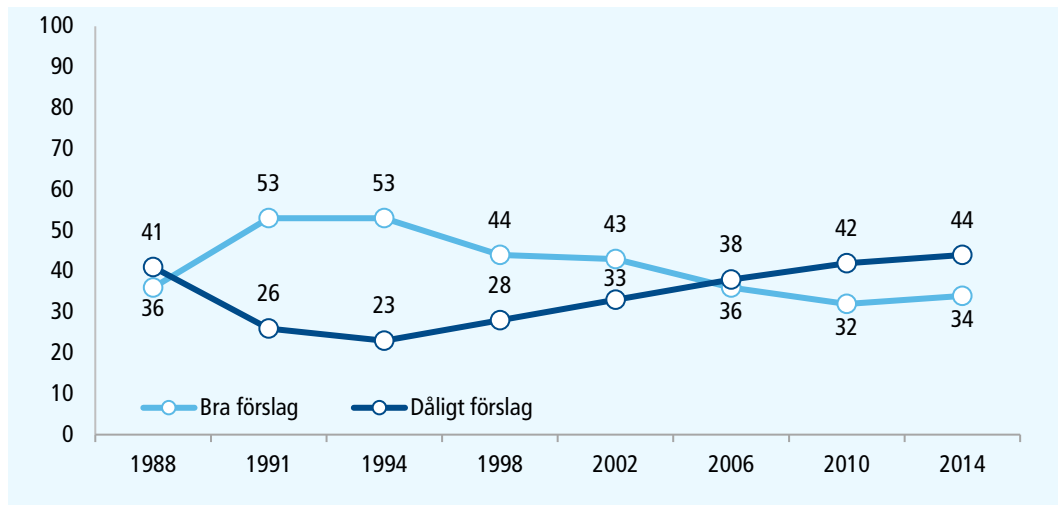
¹³ Ibid.

¹⁴ Svenska Trender 1986–2022.

¹⁵ Trots det opinionsläget svarade bara åtta procent respektive fem procent av väljarna att frågan om flyktingar och invandrare var viktig för deras partival vid valet 1991 respektive 1994. (Oscarsson & Holmberg 2013:189).

¹⁶ Luciabeslutet var regeringen Carlssons beslut den 13 december 1989 att enbart personer som uppfyllde FN:s flyktingkonvention samt de med särskilt starka skyddsbehov skulle beviljas asyl. Bakgrunden var att ett stort antal personer från Bulgarien under 1989 plötsligt kom till Sverige eftersom de ansåg sig diskriminerade på grund av sin turkiska härkomst. Luciabeslutet upphävde den 19 december 1991 av regeringen Bildt.

Figur 1 Andel i befolkningen som anser att det är ett mycket eller ganska bra förslag att ta emot färre flyktingar, respektive mycket eller ganska dåligt förslag att ta emot färre flyktingar 1988–2014 (procent).

Källa: Valforskningsprogrammet, Göteborgs universitet: Valundersökningarna 1988–2014

Kommentar: Frågan löd "Jag skall nu läsa upp en lista på saker som en del människor tycker borde genomföras i Sverige. För vart och ett av dessa förslag kan du säga om det är ett mycket bra förslag, ganska bra förslag, varken bra eller dåligt förslag, ganska dåligt förslag eller mycket dåligt förslag." Förslaget som svarspersonerna fick ta ställning var "Ta emot färre flyktingar i Sverige". Endast de som svarat något av alternativen ovan är med i procentbasen.

Som nämnts präglades 1990-talet av flera förändringar i flykting- och invandringspolitiken. I detta sammanhang kan nämnas att den borgerliga regeringen (1991–1994) upphävde Luciabeslutet från 1989 samt att reglerna för familjeåterförening skärptes kraftigt av den socialdemokratiska regeringen år 1997. År 1998 inrättades Integrationsverket, en ny myndighet som skulle samordna och förbättra integrationen av de invandrare som kom till Sverige.

Men hur missnöjda eller nöjda var väljarna med övriga partiers flykting- och invandringspolitik under denna period?¹⁷

Vid valet 1991, när motståndet mot att ta emot flyktingar ökat, var det Socialdemokraternas och Ny Demokratis politik i flykting- och invandringsfrågan som flest ansåg dålig (se tabell 1). Men det är samtidigt lika många väljare som tycker att Socialdemokraternas flykting- och invandringspolitik är bra. Folkpartiet/Liberalerna var partiet som flest väljare tyckte hade en bra politik i frågan.

Vid valet 1994 var det framförallt Ny Demokratis flykting- och invandringspolitik som väljarna tyckte var dålig. Näst sämst tyckte väljarna om Folkpartiets/Liberalernas politik. Socialdemokraterna ledde regeringen 1988–1991 och Moderaterna 1991–1994. Vid valet 1991, efter ett långt socialdemokratiskt maktinnehav, anses Socialdemokraterna ha en bättre flykting- och invandringspolitik än Moderaterna. Inför valet 1994, efter tre års moderatledd borgerlig regering, gällde fortsatt samma sak.

¹⁷ Avsnittet bygger på Pederby 2020:13.

Tabell 1 Väljarnas bedömningar av partiernas flykting- och invandringspolitik 1991–2002. Andel som angett att partiet har en dålig/bra politik.

	V	S	C	L	M	KD	MP	NYD
1991	4/4	18/19	5/5	10/21	10/13	3/5	3/2	20/13
1994	4/6	6/17	3/5	19/18	9/12	4/6	2/3	31/11
1998	11/10	19/18	10/6	12/13	19/13	10/11	10/5	-
2002	14/12	21/25	8/5	13/30	21/12	10/9	9/4	-

Källa: Valforskningsprogrammet, Göteborgs universitet: Valundersökningarna 1991–2002.

Kommentar: Frågan löd 1991–1998 "Jag skulle vilja ställa några frågor om vad du tycker om partiernas politik i olika sakfrågor. På det här svarkortet har vi ställt samman några frågeområden som varit aktuella i svensk politik under senare år. Jag börjar med sysselsättningsfrågorna" (...) Är det något eller några partier som enligt din mening har en bra politik i flyktingfrågor" samt "Är det någon eller några partier som enligt din mening har en dålig politik i flyktingfrågor?" I valundersökningen 2002 formuleras frågan "Vad tycker Du om partiernas politik i ett antal frågor som rör Sveriges förhållande till andra länder. Jag börjar med frågor som rör svensk utrikes- och säkerhetspolitik" (...) Är det något eller några partier som enligt din mening har en bra politik i flyktingfrågor/invandringsfrågor" samt "Är det någon eller några partier som enligt din mening har en dålig politik i flyktingfrågor/invandringsfrågor?"

Det övervägande intrycket av opinionsläget under 1990-talet är att missnöjet med flykting- och invandringspolitiken främst drabbar Ny Demokrati. Ny Demokrati hade en tydligt invandringskritisk agenda, och inför valet 1994 hade invandringsfrågan blivit en avsevärt större fråga för partiet än i valet 1991. De partier som väljarna, sett över hela perioden, anser ha en bra politik är Folkpartiets/Liberalerna och Socialdemokraterna. Folkpartiet/Liberalerna är dock det parti som har bäst kvot mellan bra och dålig politik. Alla tre valåren på 1990-talet och 2002 anser fler väljare att Folkpartiet/Liberalerna har en bra flykting- och invandringspolitik än de som anser att partiet har en dålig flykting- och invandringspolitik.

Partiväljarnas bedömning av det egna partiets flykting- och invandringspolitik

Mest avgörande för ett partis framgångar och bakslag på väljararenan är hur de egna sympatisörerna bedömer partiets politik i olika frågor. Så hur bedömde de svenska partisympatisörerna sitt eget partis invandring- och flyktingpolitik under 1990-talet?

Tabell 2 Andel av de egna partisympatisörerna som anser att det egna partiet har en mycket eller ganska bra invandrings- och flyktingpolitik 1991–2002.

	V	S	C	L	M	KD	MP	NYD
1991	30	33	13	45	30	23	16	52
1994	30	24	11	54	31	28	13	82
1998	29	29	14	51	29	30	22	-
2002	47	41	12	62	31	26	15	-

Källa: Valforskningsprogrammet, Göteborgs universitet: Valundersökningarna 1991–2002.

Kommentar: Frågan löd 1991–1998 "Jag skulle vilja ställa några frågor om vad du tycker om partiernas politik i olika sakfrågor. På det här svarkortet har vi ställt samman några frågeområden som varit aktuella i svensk politik under senare år. Jag börjar med sysselsättningsfrågorna" (...) Är det något eller några partier som enligt din mening har en bra politik i flyktingfrågor" samt "Är det någon eller några partier som enligt din mening har en dålig politik i flyktingfrågor?" I valundersökningen 2002 formuleras frågan "Vad tycker Du om partiernas politik i ett antal frågor som rör Sveriges förhållande till andra länder. Jag börjar med frågor som rör svensk utrikes- och säkerhetspolitik" (...) Är det något eller några partier som enligt din mening har en bra politik i flyktingfrågor/invandringsfrågor" samt "Är det någon eller några partier som enligt din mening har en dålig politik i flyktingfrågor/invandringsfrågor?" Partisympati undersökt med frågan "Vilket parti röstade du på i valet?"

Av tabell 2 framgår att framförallt de liberala (folkpartistiska) väljarna var allra mest nöjda med sitt partis invandrings- och flyktingpolitik. I valen under 1990-talet är det

över hälften av de folkpartistiska/liberala väljarna som är nöjda. Bland moderata sympatisörer är omkring en tredjedel nöjda med det egna partiets politik (Moderaterna ledde regeringen 1991–1994). Bland socialdemokrater är ungefär en tredjedel nöjda år 1991, andelen sjunker något 1994 och 1998 men stiger år 2002. Göran Persson var statsminister, och partiledare för Socialdemokraterna, mellan 1996 och 2006. De egna sympatisörerna är relativt sett nöjda också med både Vänsterpartiets och Kristdemokraternas invandrings- och flyktingpolitik medan Centerpartister eller Miljöpartister är lite mindre tillfreds med de egna partiernas politik inom det området.

Tabell 3 Andel av de egna partisympatisörerna som anser att det egna partiet har en mycket eller ganska dålig invandrings- och flyktingpolitik 1991–2002 (procent).

	V	S	C	L	M	KD	MP	NYD
1991	8	10	3	6	3	1	0	3
1994	2	4	3	3	3	0	3	5
1998	11	15	8	5	11	6	7	-
2002	4	13	6	4	9	5	6	-

Källa: Valforskningsprogrammet, Göteborgs universitet: Valundersökningarna 1991–2002.

Kommentar: Frågan löd 1991–1998 "Jag skulle vilja ställa några frågor om vad du tycker om partiernas politik i olika sakfrågor. På det här svarskortet har vi ställt samman några frågeområden som varit aktuella i svensk politik under senare år. Jag börjar med sysselsättningsfrågorna" (...) "Är det något eller några partier som enligt din mening har en bra politik i flyktingfrågor" samt "Är det någon eller några partier som enligt din mening har en dålig politik i flyktingfrågor?" I valundersökningen 2002 formuleras frågan "Vad tycker Du om partiernas politik i ett antal frågor som rör Sveriges förhållande till andra länder. Jag börjar med frågor som rör svensk utrikes- och säkerhetspolitik" (...) "Är det något eller några partier som enligt din mening har en bra politik i flyktingfrågor/invandringsfrågor" samt "Är det någon eller några partier som enligt din mening har en dålig politik i flyktingfrågor/invandringsfrågor?" Partisymptati undersökt med frågan "Vilket parti röstade du på i valet?"

Missnöjet med det egna partiets politik kan knappast sägas vara överväldigande stort bland partiernas väljare. Och i sig är det förstås ett gott tecken för partidemokratien. Det egna partiets politik framstår för partisympatisörerna som något man kan acceptera eller till och med anse vara bra. Det parti vars väljare är något mer missnöjda än övriga partiernas sympatisörer är Socialdemokraterna. Såväl i valet 1991 (efter Luciabeslutet) som 1998 (efter åtstramningen av anhöriginvandringen) är 10 respektive 15 procent av väljarna missnöjda med det egna partiets politik. Även de moderata sympatisörerna är lite mer missnöjda än tidigare vid valet 1998. Jämfört med de andelar som är nöjda är dock missnöjet med politiken generellt lågt bland väljarna.

Men, invänder kanske någon, är partiernas väljare kanske generellt sett alltid nöjda med det egna partiets politik? Vad säger andelen som är nöjd med invandrings- och flyktingpolitiken jämfört med andra områden?

Av tabell 3 framgår att de moderata sympatisörerna är absolut mest nöjda med det egna partiets brottsbekämpningspolitik. Kriminalpolitik har i många år varit en av Moderaternas profilfrågor. Men hos Socialdemokraternas väljare ligger andelen som är nöjda med politiken på ungefär samma nivå som för invandrings- och flyktingpolitik. Bland Vänsterpartiets och Miljöpartiets väljare är nöjdheten mindre med brottsbekämpningspolitiken än med invandrings- och flyktingpolitiken. Ingenting tyder på att just invandrings- och flyktingpolitiken skulle utgöra något särfall när väljarna bedömer det egna partiets politik.

Tabell 4 Andel av de egna partisympatisörerna som anser att det egna partiet har en mycket eller ganska bra brottsbekämpningspolitik 1991–2002 (procent).

	V	S	C	L	M	KD	MP	NYD
1991	9	27	13	16	71	20	9	31
1994	8	21	8	19	70	15	3	27
1998	18	32	16	35	62	35	12	-
2002	22	34	13	35	69	33	7	-

Källa: Valforskningsprogrammet, Göteborgs universitet: Valundersökningarna 1991–2002.

Kommentar: Frågan löd 1991–1998 "Jag skulle vilja ställa några frågor om vad tycker om partiernas politik i olika sakfrågor. På det här svarkortet har vi ställt samman några frågeområden som varit aktuella i svensk politik under senare år. Jag börjar med sysselsättningsfrågorna" (...) "Är det något eller några partier som enligt din mening har en bra politik i flyktingfrågor" samt "Är det någon eller några partier som enligt din mening har en dålig politik i flyktingfrågor?" I valundersökningen 2002 formuleras frågan "Vad tycker Du om partiernas politik i ett antal frågor som rör Sveriges förhållande till andra länder. Jag börjar med frågor som rör svensk utrikes- och säkerhetspolitik" (...) "Är det något eller några partier som enligt din mening har en bra politik i flyktingfrågor/invandringsfrågor" samt "Är det någon eller några partier som enligt din mening har en dålig politik i flyktingfrågor/invandringsfrågor?" Partisympati undersökt med frågan "Vilket parti röstade du på i valet?"

Invandrings- och flyktingpolitiken som en viktig fråga

Oavsett vad väljarna tycker om partiernas invandrings- och flyktingpolitik är det en avgörande fråga för partival om de tycker att frågan är viktig. Forskning har visat att en politisk sakfrågas viktighet är helt avgörande för om och när en väljare lägger sin röst på det ena eller andra partiet. Det räcker således inte med att veta vad väljarna tyckte i en viss fråga eller hur de allmänt värderade partiernas ståndpunkter och politik i invandrings- och flyktingfrågorna utan vi måste också veta huruvida invandrings- och flyktingpolitik ansågs viktig under 1990-talet. Om frågan både var viktig och partiernas politik ansågs dålig så finns det fog för att hävda att det fanns ett folkligt tryck för en förändring. Vi har redan konstaterat att det inte fanns något kraftfullt missnöje med den förda invandrings- och flyktingpolitiken vare sig bland väljarna i stort eller bland de väljare som värderar sina egna partiers politik.

Tabell 5 Andel av samtliga väljare samt bland partisympatisörerna som ansåg att invandrings- och flyktingpolitiken var en viktig fråga för partival 1988–2006 (procent).

	V	S	C	L	M	KD	MP	NYD	Samtliga (viktade)
1988	2	1	1	2	3	5	1	-	2
1991	10	5	7	12	8	8	5	20*	8
1994	6	3	4	4	6	4	5	-	4
1998	7	5	0	1	3	3	6	-	4
2002	13	7	5	20	10	7	10	-	10
2006	5	3	2	8	2	5	5	-	5

Källa: Valforskningsprogrammet, Göteborgs universitet: Valundersökningarna 1988–2006.

Kommentar: Frågan löd "Om Du tänker på valet i år. Var det någon eller några frågor som var viktiga för Dig när det gäller vilket parti Du röstade på i riksdagsvalet den xx september?" Partisympati undersöks med frågan "Vilket parti röstade du på i valet?" * = färre än 30 personer

Som framgår av tabell 5 är det som mest 20 procent av något politiskt partis väljare som spontant anger invandrings- och flyktingpolitik som en av de viktigaste frågorna för partivalet; Ny Demokratis väljare i valet 1991 och Liberalernas/Folkpartiets väljare i valet 2002. Jag har valt att ta med resultat även för valen 1988 och 2006 för att visa att

invandrings- och flyktingpolitiken inte ges någon avvikande vikt vare sig före eller efter undersökningsperioden.

Att invandrings- och flyktingpolitiken ökade något i betydelse år 1991 kan hänga samman med att Ny Demokrati mobiliserade det politiska motstånd mot invandring som fanns under tidigt 1990-tal. Att frågan ökade i betydelse år 2002 kan på motsvarande sätt hänga samman med att Liberalerna/Folkpartiet med sitt förslag om språktest i valrörelsen mobiliserade kring integrationspolitiken. I valrörelsen 2002 avslöjades också att partiföreträdare för Moderaterna hade en avsevärt mer invandringsfientlig hållning i samtal med väljare i de egna valstugorna än de hade i sin officiella valkampanj, något som också förde upp frågan på den politiska dagordningen.¹⁸

Det går knappast att hävda att väljarna såg invandrings- och flyktingpolitiken som en avgörande fråga under 1990-talet; som mest tio procent ansåg den vara viktig för partivalet, och det först år 2002. Inte heller ger opinionsutvecklingen något stöd för tanken att det under 1990-talet fanns ett ökande folkligt missnöje med flykting- och invandringspolitiken.

Vad hände sedan?

Den här studiens fokus är 1990-talets flykting- och invandringsopinion. Efter valet 2022 har Sverige en moderatledd regering som samarbetar med och i riksdagen stödjer sig på Sverigedemokraterna. I valet 2022 blev Sverigedemokraterna Sveriges nästa största parti med 20,5 procent av väljarnas stöd och 73 mandat i riksdagen. Regeringspartierna M, KD, L har tillsammans 103 mandat i riksdagen.

Det är först i valet 2010 som Sverigedemokraterna inträder i riksdagen, med 5,6 procent av väljarna bakom sig. Inför det valet tyckte fortfarande bara tio procent av väljarna att flykting- och invandringspolitik var en viktig fråga för partival. Det är först vid valet 2014 som flykting- och invandringspolitikens viktighet ökar; 24 procent anger den då som viktig för partival. Förändringen blir en trend; vid de två följande valen anger 33 procent (valet 2018) och 29 procent (valet 2022) flykting- och invandringspolitik som avgörande för sitt partival.¹⁹

Strax efter det att Sverigedemokraterna kom in i riksdagen slöt den moderatledda regeringen Reinfeldt en migrationsöverenskommelse med Miljöpartiet. Överenskommelsen 2011 innebar lättnader för papperslösa barn och för barnfamiljer som vistats länge i landet men också en utökad skärpt inre utlänningskontroll. Bakgrunden till uppgörelsen var att regeringen inte längre hade egen majoritet i riksdagen. Genom uppgörelsen skulle Sverigedemokraternas inflytande över migrationspolitiken minska, något som både regeringen Reinfeldt och Miljöpartiet önskade åstadkomma.

År 2015 noterades i den nationella SOM-undersökningen den dittills lägsta andelen svenskar som önskade ta emot färre flyktingar i Sverige, 40 procent.²⁰ Men sent det året genomfördes också ett stort politiskt skifte inom svensk migrationspolitik. Efter att en exceptionellt stor grupp flyktingar under hösten på mycket kort tid tagit sig till Sverige genomförde den socialdemokratiska regeringen - gemensamt med alla partier i riksdagen utom Vänsterpartiet - en kraftig åtstramning av migrationspolitiken. Året därefter hade den svenska opinionen vänt och i SOM-undersökningen 2016 sa sig mer än hälften av svenskarna vilja ta emot färre flyktingar, 52 procent.²¹ Sedan dess är flykting- och

---

¹⁸ Johansson (2006)

¹⁹ Vi vet dock inget om riktningen på frågan. I valet 2014 anger till exempel 39 procent av Feministiskt Initiativs väljare att frågan är viktig för partivalet och näst viktigast anger Miljöpartiets väljare att frågan är. Dessa partier förespråkade inte en mer restriktiv migrationspolitik.

²⁰ Demker och van der Meiden 2016.

²¹ Den andelen steg till 59 procent i 2020 års SOM-undersökning.

invandringsspolitiken en avsevärt viktigare fråga än tidigare för väljarna. Och allra viktigast är den för de väljare som röstar på Sverigedemokraterna.

Det folkliga missnöjet mot invandrings- och flyktingpolitiken

Slutsatsen vi kan dra av denna analys är att 1990-talet knappast kan beskrivas som en tid av skarpa motsättningar mellan ett missnöjt folk och en politisk elit som öppnar gränserna. Väljarna är förhållandevis nöjda med den flykting- och invandringsspolitik som förs, oavsett vilket parti man sympatiserar med. Inte heller anser väljarna i stort att invandrings- och flyktingsspolitiken tillhör de viktigaste politiska frågorna för det egna partivalet. Mest negativ attityd riktas mot Ny Demokrati vars invandrings- och flyktingsspolitik inte uppskattas av väljarna i stort. Men partiets politik är populär i den egna väljargruppen. Mest uppskattad generellt under 1990-talet är dock Folkpartiets/Liberalernas invandrings- och flyktingsspolitik. Folkpartiet/Liberalerna leddes under den perioden av Bengt Westerberg (-1997) och därefter av Lars Leijonborg (1997-). Det är också Folkpartiets/Liberalernas väljare som ger frågan högst vikt under hela perioden.

Att det under 1990-talet funnits en grupp väljare som känt missnöje med den förda politiken på invandrings- och flyktingområdet är omisskännligt, däremot är det inte tydligt vad i den förda eller föreslagna politiken som uppfattats som negativt. Från 1994 och fram till 2010 minskade också det generella invandringsmotståndet bland svenskarna. Det finns således inget empiriskt stöd för att det fanns ett utbrett folkligt missnöje med den förda politiken eller med partiernas gensvar på väljarnas uppfattningar inom flykting- och invandringsområdet under 1990-talet.

Referenser:

- Aktuellt i politiken (2023) ”Självkritiskt parti blickar framåt” av Jan Söderström.
- Betänkande 1998/99:AU2 *Arbetsmarknadsutskottets betänkande Utveckling och rättvisa – en politik för storstaden på 2000-talet*. Stockholm: Sveriges Riksdag.
- Bolin, N., J. Hinnfors och J. Strömbäck (2016) ”Invandring på ledarsidorna i svensk nationell dagspress 2010-2015.” i Truedsson, L (red) *Migration i medierna – men det får en väl inte prata om?* Stockholm: Institutet för mediestudier.
- Byström, M. och P. Frohnert (2017) *Invandringens historia – från ’folkhemmet’ till dagens Sverige*
Delmi kunskapsöversikt 2017:5 Delegationen för Migrationsstudier JU 2013:17, Stockholm: Regeringskansliet.
- Demker, M. (2012) ”Positiv attityd till invandring trots mobilisering av invandringsmotstånd.” I Weibull, L. et al (red) *I framtidens skugga*. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Demker, M. (2015) ”Mobilisering kring migration förändrar det svenska partisystemet.” i Bergström, A. et al (red) *Fragment*. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Demker, M. och S. van der Meiden (2016) ”Allt starkare polarisering och allt starkare flyktingmotstånd.” i Ohlsson, J et al (red) *Ekvilibrium*. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Holmberg, S. (2022) ”Representativ demokrati – en dynamisk process” i Öhberg et al (red) *Folkviljans förverkligare*. Göteborg: Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet.
- Johansson, B. (2006) *Efter valstugorna: skandalstrategier och mediemakt*. Göteborg: Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet.
- Kristersson, U. (2022) Tal i Almedalen 4 juli 2022. Finns att ladda ned på ”Svenska Tal” <https://www.svenskatal.se/talare/kristersson-ulf>
- Oscarsson, H och S. Holmberg (2013) *Nya svenska väljare*. Stockholm: Norstedts Juridik.
- Pederby, T. (2020) *Väljarnas bedömningar av partiernas politik 1979-2018*. Valforskningsprogrammet Rapport 2020:13. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Proposition 1997/98:165 *Utveckling och rättvisa en politik för storstaden på 2000-talet* Stockholm: Sveriges Riksdag.
- Lernfeldt, M. (2023) ”Ett steg fram, två tillbaka för S” *Hallandsposten/Liberala Nyhetsbyrå*.
- Sandelin, G. (2008) ”Journalisterna mörklägger sanningen om invandrarna” *Dagens Nyheter* Debatt 8 april 2008.
- Schaerström, B. (2013) ”Verklighetsförfalskning förklarar SD:s framgång” *Dagens Samhälle* 14 januari 2013.

SOU 2007:104 *Samverkan för lokal utveckling. Betänkande av Utredningen om samverkan mot segregation genom lokalt utvecklingsarbete*. Stockholm: Statens Offentliga Utredningar.

Svenska Trender 1986-2022 Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet
<https://www.gu.se/som-institutet/resultat-och-publikationer>

Sveriges Radio P1 <https://sverigesradio.se/artikel/socialdemokraterna-kritiserar-sin-tidigare-migrationspolitik-i-rapport>

Öhberg, P., H. Oscarsson och J. Ahlbom (2022) "Folkviljans förverkligare" Öhberg et al (red) *Folkviljans förverkligare*. Göteborg: Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet.

Valforskningsprogrammet
Statsvetenskapliga institutionen
Göteborgs universitet
Box 711, SE-405 30 Göteborg

Valforskningsprogrammet finns vid Statsvetenskapliga institutionen i Göteborg. Sedan 1954 har vi genomfört empiriska studier av opinionsbildning, val och väljarbeteende och undersökt tillståndet och utvecklingen av den svenska representativa demokratin.

Syftet med forskningen är bland annat att förklara varför väljare röstar som de gör och varför val slutar som de gör. Vi spårar och följer trender i svensk valdemokrati och gör jämförelser med utvecklingen i andra länder.

Professor Henrik Ekengren Oscarsson leder det svenska Valforskningsprogrammet.

